

Міністерство освіти і науки України
Галицький коледж імені В'ячеслава Чорновола

Кафедра права

Курсова робота
з дисципліни: «Кримінальне право України
(особлива частина)»

на тему:

«Кримінально правова характеристика та проблеми кваліфікації
злочину «Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди
службовій особі»

Виконав:

студент групи Пб-11

Года В.

Керівник:

к.ю.н. Томчук І.О.

Тернопіль , 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ І.....	6
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНУ	
ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 368 КК УКРАЇНИ	6
<i>1.1. Поняття неправомірної вигоди за ст.368 КК України</i>	<i>6</i>
<i>1.2. Об’єктивні та суб’єктивні ознаки складу злочину за ст.368 КК України8</i>	<i>8</i>
РОЗДІЛ ІІ	13
КРИМІНАЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНУ	
ПЕРЕДБОЧЕНОГО СТ.368 КК УКРАЇНИ.....	13
<i>2.1. Динаміка злочинності в період 2013 – 2019 року</i>	<i>13</i>
РОЗДІЛ ІІІ.....	15
МІЖНАРОДНО ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ТА	
ДОЦІЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ЙОГО В УКРАЇНІ	15
ВИСНОВОК.....	20
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	23

ВСТУП

Актуальність дослідження. Наприкінці ХХ століття корупція набула світового розмаху й стала суттєвою перепорою розвитку міжнародних економічних зв'язків. Не винятком стала й Україна, яка вже протягом тривалого часу за даними міжнародної організації Transparency International знаходиться в числі країн з високим рівнем корупції. Корупція в Україні проникла в усі сфери життєдіяльності суспільства й навіть створює загрозу національній безпеці держави. Ужиті заходи протидії її проявам поки що не дають відчутних результатів. Це обумовлюється низкою об'єктивних і суб'єктивних обставин, однією з яких донедавна вважалася відсутність антикорупційного законодавства України відповідно до міжнародних зобов'язань.

Разом з тим, як відзначає В. Ю. Мейтус, можна створювати програми, розробляти стратегії, приймати закони, і навіть створювати відомства з грізними та багатообіцяючими назвами й при цьому не зсунутися ні на крок у реальній дійсності. Це повною мірою стосується й протидії корупції в Україні.

Протягом існування України як незалежної держави ознаки корупційної злочинності розглядалися в дисертаційних дослідженнях, які проводили О. Ю. Бусол, О. О. Дудоров, В. С. Лукомський, Є. В. Невмержицький, М. І. Мельник, О. В. Терещук, О. В. Шевченко та ін. Значний внесок у вирішення питань протидії корупції також зробили Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. М. Гаращук, В. О. Глушков, І. М. Даньшин, А. П. Закалюк, В. С. Зеленецький, О. Г. Кальман, В. П. Корж, В. О. Навроцький, С. Г. Омельченко, І. В. Сервецький, І. К. Туркевич, М. І. Хавронюк та ін. Однак поява нового антикорупційного законодавства, зміни, що відбуваються в суспільстві та високий рівень корупційної злочинності в Україні зумовлюють необхідність подальшої наукової розробки цієї проблематики.

Метою є дослідження основних та проблемних аспектів кримінологічної характеристики корупційної злочинності та визначенні дієвих механізмів боротьби з нею.

Завдання:

- ✓ дослідження змісту поняття «неправомірна вигода», як предмета злочину в КК України, та можливі шляхи її уніфікації.
- ✓ окреслити основні причини корупції в Україні;
- ✓ дослідити особливості запобігання корупції в сучасних умовах державотворення Української держави;
- ✓ розглянути зарубіжний досвід регламентації кримінальної відповідальності за прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди;
- ✓ з'ясувати об'єкт, предмет та об'єктивну сторону складів злочинів, які
- ✓ полягають у прийнятті пропозиції, обіцянки або одержанні неправомірної вигоди;
- ✓ охарактеризувати суб'єктивні ознаки прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди;
- ✓ проаналізувати питання кваліфікації злочинів, які полягають у прийнятті пропозиції, обіцянки або одержанні неправомірної вигоди;

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері кримінально-правового регулювання протидії злочинам, які полягають у прийнятті пропозиції, обіцянки або одержанні неправомірної вигоди.

Предмет дослідження – кримінально-правова характеристика прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди.

РОЗДІЛ І. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНУ ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 368 КК УКРАЇНИ

1.1. Поняття неправомірної вигоди за ст.368 КК України

Надіюсь, ніхто не стане заперечувати того, що проблема розвитку в Україні корупційних відносин з кожним днем стає все актуальнішою. Одні бачать в цьому значне джерело доходу, інші – прояв несправедливості й низької захищеності з боку держави, яка згідно Конституції повинна б виступати основним гарантом їх прав. Разом з тим, як влучно зазначив секретар РНБОУ Андрій Клюєв: *«На сьогоднішній день корупція набула масштабів національного лиха»*.

Звертаючись до даних історико-правових досліджень, цікаво зазначити, що першоджерелом виникнення корупційних відносин вважають традицію. Так, саме звичай приносити дарунки вождям з метою отримання їхньої прихильності, поступово трансформувався і став нормою для сучасного суспільства [14].

Безумовно, в силу того, що статистичні показники корупційних правопорушень є відносно приблизними, здійснити точну кримінологічну характеристику корупційних відносин майже неможливо. Втім, згідно досліджень, які щорічно проводяться міжнародними організаціями, за рівнем корупції в оборонній сфері, Україна знаходиться на 134 місці серед 176 держав світу. Більш вражаючими є показники у сфері бізнесу, де ми закриваємо почесну трійку найбільш корумпованих держав [15, с.36].

Корупція – «використання особою, зазначеною у ч.1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», наданих їй службових повноважень чи пов’язаних з ними можливостей з метою *одержання неправомірної вигоди* або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у ч.1 ст. 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи

юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей» [4].

Як і в інших державах, в Україні законодавче регулювання хабарництва здійснюється низкою нормативно-правових актів, які останнім часом зазнали чимало оновлень. Так, Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації державної антикорупційної політики» від 14 травня 2013 року (набрав чинності 9 червня 2013 року) було внесено зміни до Кримінального кодексу України [2], **відповідно до яких :**

- поняття «*хабарництва*» замінено на «*неправомірну вигоду*»,
- розширено перелік суб'єктів одержання неправомірної вигоди (відтепер це не тільки службова особа, а й будь-який працівник державного підприємства, установи чи організації).
- предмет злочину становить не тільки одержання матеріальних благ, а й вигоди немайнового характеру.

Вітак, відповідно до внесених змін є наступні форми корупційних дій:

1. *Використання особою, наданих їй службових повноважень;*
2. *Прийняття обіцянки, пропозиції або неправомірної вигоди;*
3. *Обіцянка або пропозиція* чи надання неправомірної вигоди особі [12, с.91].

Аналіз кримінального законодавства України засвідчує, наступне: «поняття неправомірної вигоди є родовим, оскільки охоплює нерозривно пов'язані між собою склади злочинів», а саме [2]: «підкуп працівника державного підприємства установи чи організації (ст. 354 КК України), прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою» (ст. 368 КК України), «підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми» (ст. 368-3 КК України), «підкуп особи, яка надає публічні послуги (ст. 368-4 КК України) пропозиція або надання неправомірної вигоди службовій особі» (ст.

369 КК України), «зловживання впливом» (ст. 369-2 КК України), «провокація підкупу» (ст. 370 КК України) [2].

Належного законодавчого врегулювання потребує проблема одержання неправомірної вигоди. В системі антикорупційного законодавства України неправомірна вигода є ключовим поняттям, як основний протиправний та більш швидкий спосіб незаконного збагачення та досягнення певних цілей.

Кримінальне законодавство України містить одразу декілька визначень неправомірної вигоди, тобто зміст досліджуваного поняття в контексті Кримінального кодексу України (*далі – КК України*) є досить широким, що призводить до численних помилок при кваліфікації діянь осіб, що мають ознаки корупційного злочину [2].

Одразу слід звернути увагу на те, що міжнародне законодавство є досить неоднозначним щодо використання понять «хабар» та «неправомірна вигода». У Конвенції ООН проти корупції та Кримінальній конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією застосовується наскрізний однаковий термін – «неправомірна перевага» (статті 15–18, 21, 25 Конвенції ООН та статті 2, 3, 7, 8, 12 Конвенції РЄ). Термін «хабар» у другій із названих конвенцій застосовано лише в назвах статей, як синонім терміну «неправомірна перевага». Тому в національному законодавстві з позиції законодавчої техніки було правильним застосувати термін «неправомірна перевага», однак ми підтримуємо позицію законодавця щодо застосування синонімічного і більш придатного до реалій українського законодавства терміну «неправомірна вигода» [23].

Кримінальне законодавство України містить одразу декілька визначень неправомірної вигоди, у зв'язку із чим виникає не лише суто теоретична, а й першочергова практична необхідність уніфікації зазначених понять, оскільки це має вирішальне значення для кваліфікації діянь осіб, які вчинили діяння, що мають ознаки корупційного злочину.

Визначення поняття неправомірної вигоди надається в статтях 160; 354; 364; 365, 368, 368, 368, 369, та 370) КК України [2].

На мою думку, встановлення мінімального розміру неправомірної вигоди є недопустимим та недоречним оскільки, встановлюючи мінімальний розмір одержання неправомірної вигоди, вона прямо набуває матеріального характеру, що виступає прямим порушенням міжнародних вимог [20].

Отже, для усунення усіх суперечностей між визначеннями неправомірної вигоди в КК України нам слід звернутися до законодавчого акту, який безпосередньо має вищу юридичну силу, тобто до Закону № 1700-VII, у якому якого надається визначення поняття неправомірна вигода, яке, на нашу думку, є головним і як потрібно застосовувати на практиці та в теорії даного предмету.

Виходячи на вищевикладеного, вважаю за необхідне Верховній Раді України прийняти Закон, який усуне усі розбіжності між визначеннями поняття неправомірна вигода в КК України та внести зміни досліджуваного поняття для усього антикорупційного законодавства відповідно до закону № 1700-VII [4].

1.2. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки складу злочину за ст.368 КК України

Об'єктивна сторона складу злочину передбаченого ст.364 КК України характеризується наступними діями:

- 1) прийняття пропозиції або обіцянки неправомірної вигоди;
- 2) її одержання;
- 3) прохання надати неправомірну вигоду.

Прийняття пропозиції чи обіцянки неправомірної вигоди полягає: « у згоді службової особи, висловленій тому, хто пропонує (обіцяє) неправомірну вигоду, одержати від нього таку вигоду». По іншому, це зовнішня демонстрація готовності одержати неправомірну вигоду, а не просто ухвалення суб'єктом рішення, так би мовити, для себе. Законодавець, виокремлює прийняття пропозиції (обіцянки) неправомірної вигоди видається логічним кроком, адже таким чином у ст. 368 КК знаходить відображення система двосторонньої угоди, за якої для визнання злочину закінченим достатньо згоди адресата прийняти запропоновану (обіцяну) йому неправомірну вигоду.

У такий спосіб унеможливлено ситуації, коли особа, яка запропонувала (пообіцяла) неправомірну вигоду, підлягатиме кримінальній відповідальності, а особа, яка погодилася прийняти запропоновану (обіцяну) вигоду (якщо на цьому етапі її злочинну діяльність виявили й припинили правоохоронні органи), - ні. На відміну від пропозиції (обіцянки) неправомірної вигоди (ч. 3 примітки до ст. 354 КК), поняття «прохання надати неправомірну вигоду» в КК не розкривається. Причому якщо в ст. 368 КК, як і ст. 354 КК, «прохання надати неправомірну вигоду» визнається однією з форм «пасивного» підкупу, то в ст. ст. 368-3, 368-4 КК воно з незрозумілих причин характеризує підкуп «активний». Проте прохання надати неправомірну вигоду, так би мовити, за визначенням не може характеризувати поведінку того, хто намагається підкупити службову особу юридичної особи приватного права та особу, яка здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг. Указівка на таке прохання в ч. 1 ст. 368-3 і ч. 1 ст. 368-4 КК є законодавчою помилкою, щ о потребує усунення шляхом перенесення «прохання надати неправомірну вигоду» до тих частин згаданих статей КК, у яких йому насправді місце.

Складність розслідування справ про прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368 КК України) обумовлена об'єктивними причинами, які пов'язані з самою природою цього явища – хабарництва. Це злочин, де фактично немає потерпілого, оскільки сторони зацікавлені: одна – у задоволенні своїх, як правило меркантильних, бажань, а інша – у виконанні в його інтересах дій (бездіяльності), які службова особа виконує з використанням свого посадового становища. А тому серед вказаних осіб немає зацікавлених у викритті іншої сторони та у встановленні істини у справі – тобто немає «слабкої ланки». Зазначені стосунки між учасниками цього злочину добре відомі і в останні роки вони суттєво не змінилися [13, с.111].

Суб'єкт злочину – спеціальний, а саме службова особа (див. примітку до ст. 364 КК України та розглянуті положення щодо цієї статті.

Відповідно до п. 3 примітки до ст. 368 КК України службовими особами, які займають особливо відповідальне становище (у ст.ст. 368, 368-2, 369 та 382 цього Кодексу) є [2]:

1) «Президент України, Прем'єр-міністр України, члени Кабінету Міністрів України, перші заступники та заступники міністрів, члени Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольного комітету України, Голова Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Голова Фонду державного майна України, його перший заступник та заступники, члени Центральної виборчої комісії, народні депутати України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Директор Національного антикорупційного бюро України, Генеральний прокурор України, його перший заступник та заступники, Голова Конституційного Суду України, його заступники та судді Конституційного Суду України, Голова Верховного Суду України, його перший заступник, заступники та судді Верховного Суду України, голови вищих спеціалізованих судів, їх заступники та судді вищих спеціалізованих судів, Голова Національного банку України, його перший заступник та заступники, Секретар Ради національної безпеки і оборони України, його перший заступник та заступники, Постійний Представник Президента України в Автономній Республіці Крим, його перший заступник та заступники, радники та помічники Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України» [2];

2) «особи, посади яких згідно зі ст. 6 Закону України "Про державну службу" належать до категорії "А"» [2];

3) «особи, посади яких згідно із статтею 14 Закону України "Про службу в органах місцевого самоврядування" віднесені до першої та другої категорій посад в органах місцевого самоврядування"» [2].

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом і корисливим мотивом.

Кваліфікований склад злочину (ч. 2 ст. 368 КК України) утворює вчинення діяння, передбаченого ч. 1 цієї статті, предметом якого була неправомірна вигода у значному розмірі (відповідно до п. 1 примітки до цієї статті – це вигода, що в 100 і більше разів перевищує н.м.д.г.) [2].

Покарання за злочин: за ч. 1 – «штраф від 1000 до 1500 н.м.д.г. або арешт на строк від 3 до 6 місяців, або позбавлення волі на строк від 2 до 4 років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років; за ч. 2 – позбавлення волі на строк від 3 до 6 років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років; за ч. 3 – позбавлення волі на строк від 5 до 10 років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років, з конфіскацією майна; за ч. 4 – позбавлення волі на строк від 8 до 12 років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років, з конфіскацією майна» [2].

Співвиконавцями слід уважати тільки службових осіб, які прийняли пропозицію, обіцянку або одержали неправомірну вигоду, а так само попрохали надати таку вигоду для себе чи третьої особи за вчинення чи невчинення дій, які кожна з них могла або повинна була вчинити з використанням влади чи службового становища. Не є учасниками групи, що діяла за попередньою змовою, посередники в аналізованому злочині, які за таких умов виступають лише як пособники [26, с.60].

РОЗДІЛ II. КРИМІНАЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНУ ПЕРЕДБОЧЕНОГО СТ.368 КК УКРАЇНИ

2.1. Динаміка злочинності в період 2013 – 2019 року

Згідно результатів дослідження щодо злочинності передбачених неправомірною вигодою, варто звернути увагу, на те що станом на сьогоднішній день, правоохоронні органи України грубо не виконують покладені на державу конституційні права та обов'язки.

Для того, щоб змінити таку ситуацію на краще, керівництво силових відомств повинно кожного року здійснювати аналіз статистичних даних злочинності у нашій країні в цілому. Розробляти усі необхідні заходи щодо покращення криміногенної ситуації у державі, а злочинність де є найбільшою – в окремих регіонах. Однак, варто дослухатися також й до тих експертів, які постійно наголошують на критичному та безпорадному її стані, ті, які щорічно обговорювали результати на спільних нарадах із залученням керівництва держави та інших представників влади, як центральних, так і місцевих, ЗМІ і громадськості.

Однак, на превеликий жаль, абсолютно ніяких позитивних кроків у цьому питанні сьогоднішня влада не робить і не ставить собі це за мету. Про що можна говорити, якщо протягом 2014—2018 років у державі не проведено жодної координаційної наради на рівні центральних правоохоронних відомств, які б могли розробити проект вирішення вказаної проблеми.

Отже, за результатами дослідження хочу зазначити наступне: - протягом 2017 року в Україні було зареєстровано 1 050 617 кримінальних правопорушень, що з однієї сторони може «потішити» оскільки така статистика є меншою у порівнянні з попередніми роками (у 2016 році — 1 124 401, у 2015 — 1 093 314, кримінальних правопорушень).

При тому показники за 2014— 2019 роки викликають неабиякі сумніви, так як ситуація щодо вчинення злочинів у нашій країні, саме те, про що я

зазначав вище, лише на превеликий жаль погіршується, а позитивних змін не вбачається.

Причина такої значної розбіжності в цифрах (злочина) пояснюється намаганням керівництва правоохоронних органів «штучно» занижувати рівень злочинності та ухилятися від реєстрації злочинів, особливо тих, які вчинені в умовах «неочевидності». А другою вагомою причиною, такого результату є небажання потерпілих повідомляти в поліцію про вчинені злочини в зв'язку з недовірою громадян до можливості розкрити ці злочини та тяганини їх по допитах і виконання інших процесуальних дій.

Найбільше в 2019 році зареєстровано кримінальних правопорушень у місті Києві (138 602), Дніпропетровській (94 417), Одеській (78 477), Харківській (73 144), Запорізькій (61 529), Львівській (58 712) областях. Зауважу, що одні з найнижчих у державі такі показники в Тернопільській (11 951), Чернівецькій (14 978) та Івано-Франківській (15 527) областях, що пояснюється різницею в кількості населення та рівнем бізнесового навантаження, масовим відтоком населення за кордон на заробітки й рівнем правової культури.

Таким чином, без урахування зареєстрованих кримінальних правопорушень, закритих за реабілітуючими підставами, загалом протягом 2019 року обліковано 523 911 кримінальних правопорушень, в той час як протягом кількох минулих років таких правопорушень було дещо більше: в 2016 році — 592 604, в 2017 — 565 182, у 2018 — 529 139.

Тобто висновок напрашується лише один: стан злочинності на даний час суттєво погіршився в порівнянні з 2013—2018 роками.

РОЗДІЛ III. МІЖНАРОДНО ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ТА ДОЦІЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ЙОГО В УКРАЇНІ

Корупція - це «складний, соціально-економічний і політичний феномен, який має негативні наслідки для ключових прав людини, завдає шкоди людям, державі, створює реальну загрозу національній безпеці та демократичному розвитку країн. На жаль, це негативне явище присутнє у всіх без винятку країнах світу». Не так давно, держави лише розпочали об'єднувати зусилля у боротьбі з корупцією у всьому світі [14].

Головну роль мають у сфері боротьби з корупцією, які здійснюють розробку 49 рекомендацій та моніторинг їх виконання у сфері запобігання та боротьби з корупцією [15, с.31].

Проблема запобігання корупції набула не тільки державного, але й світового характеру. Світовий досвід надає можливість порівняти національне законодавство із законодавством провідних країн світу з питання запобігання корупції.

У зарубіжних країнах важливе значення займають інститути громадянського суспільства, особливо в процесі контролю за діями влади. Проводиться активна антикорупційна позиція громадян, їхніх громадських об'єднань щодо неприйнятності корупції як риса ментальності. Особливо активну роль у протидії зловживання владою відіграють засоби масової інформації. Світовий досвід доводить, що позитивних результатів у протидії корупції досягають ті країни, де влада перебуває під сильним тиском опозиції, яка контролює її, що вигідно і самій владі [22, с.172].

Однак, за наявності загальних підходів, кожна держава розробляє власні національні механізми протидії корупції з урахуванням менталітету народу іноземних країн, історії, культури, рівня матеріального забезпечення тощо, оскільки поняття та протидія корупції у країнах Африки, Азії, та Європи досить різні. [22, с.173].

Мною досліджено законодавчі положення щодо спеціальних підрозділів запобігання корупції у країнах ЄС та провідних країнах світу. Серед таких країн ми розглядаємо Францію, Великобританію, Естонію, Польщу та Швецію, Фінляндію, Нідерланди, Німеччину, хоча цей перелік не є вичерпний.

Для Франції характерна типова для багатьох країн Західної Європи структура спеціалізованих служб. ЦСЗК активно здійснює інформаційно-просвітницьку діяльність і сприяє у прийнятті кодексів етики в організаціях державного і приватного секторів.

У 2011 році у Великобританії набрав чинності закон «Про боротьбу з хабарництвом», який встановив 31 відповідальний Інститут за подолання корупції, а саме: Serious Fraud Office – Британське бюро з розслідування махінацій.

Закон інтегрував у собі всі необхідні норми чинних законодавчих актів у цій сфері, додав ряд нових положень, закріпив принципи антикорупційної політики, такі як: екстериторіальність; своєчасність оцінки корупційних ризиків; обов'язковість вимог антикорупційного законодавства для службовців усіх без винятку рівнів; систематичної перевірки кадрів на предмет їхньої благонадійності; доступність інформації, що стосується корупційної складової; систематичний контроль і нагляд. Нововведенням стала норма про кримінальну відповідальність юридичних осіб, зокрема за незапобігання хабарництву. Корупційні прояви у Великобританії відстежує Комітет зі стандартів публічної сфери (Комітет Нолана), діяльність якого зосереджена на моніторингу діяльності членів парламенту, які працюють консультантами фірм, що прагнуть впливати на державну політику; колишніх міністрів та інших посадових осіб, що працюють у тих галузях індустрії, регулюванням яких перед тим займалися в уряді [24, с.713].

Естонія – це одна із країн пострадянського простору, яка вважається однією з найменш корумпованих у Європі, хоча в 90-х роках була поширена організована злочинність, «рекети» і корупція, зокрема і в правоохоронних

органах. Починаючи з 1991 року, уряд країни розробив стратегію на побудову інноваційної моделі електронної держави, що супроводжувалося прийняттям нового антикорупційного законодавства. Прийнятий у 2002 році Кримінальний кодекс Естонії встановив сувору відповідальність за корупцію. Одержання хабара загрожує в'язницею до п'яти років (повторне – до десяти років), посередництво в хабарі – штраф або позбавлення волі. За надання цінного подарунка, хабара, крім позбавлення волі, додатковим видом покарання суд може застосувати конфіскацію майна [23].

Антикорупційною правовою базою Естонії є Конституція, КПК Естонії, прийнятий у 2007 році Закон Естонії «Про боротьбу з відмиванням грошових коштів та фінансуванням тероризму». 2013 року була створена Антикорупційна комісія міністрів, до якої увійшли міністри юстиції, внутрішніх справ, фінансів, економіки та комунікацій, а також державний секретар. Метою комісії була розробка антикорупційної стратегії «Чесна держава і нагляд».

Розслідування факту корупції здійснюють три органи:

- 1) префектура поліції – здійснюють нагляд за чиновниками, що працюють в органах самоврядування, а також у приватних підприємствах / об'єднаннях;
- 2) поліція безпеки – здійснюють нагляд за найвищими державними чиновниками держави (президент, міністри);
- 3) державна прокуратура – нагляд за працівниками правоохоронних органів. 2002 року урядом Польщі затверджено Державну програму боротьби з корупцією під назвою «Антикорупційна стратегія» [23].

Крім законодавчого впровадження норм і стандартів, необхідним було створення інститутів контролю за виконанням цих норм або наділення існуючих інститутів відповідними повноваженнями. Такими інститутами стали: Антикорупційна група та Бюро міжнародних казначейських звітів у структурі Міністерства фінансів, Найвища палата контролю, Департамент цивільної служби, Департамент публічних замовлень та Агентство внутрішньої безпеки. Установою, що очолила боротьбу з хабарництвом та корупцією, стало створене

у 2006 році Центральне антикорупційне бюро [23]. Основний напрям діяльності Бюро – контроль за доходами та видатками польських можновладців. Ефективність діяльності бюро залежала від наділення його розширеним спектром інструментів, починаючи від права залучати спецслужби і завершуючи використанням технології «провокації хабара».

У Швеції проблема корупції не розглядається як така, що становить значну небезпеку для суспільства, відповідно, у країні не існує будь-яких спеціальних урядових програм чи спеціалізованих державних органів боротьби з корупцією. Питання корупції та хабарництва виписані у загальному шведському законодавстві, зокрема Кримінальному кодексі, Кодексі про судочинство, Акті про аудит та інших законодавчих і підзаконних актах. Особливу роль у протидії корупції у Швеції відіграє Омбудсмен, який реалізує свої повноваження в таких сферах: нагляд за судами, прокуратура й поліція; соціальні питання – освіта, охорона здоров'я, податки, транспорт, Омбудсмен у справах споживачів і окремо у справах економічної свободи [19, с.10].

У Швеції активну участь у запобіганні корупції здійснюють різноманітні громадські організації. Зокрема, незалежним моніторингом за рівнем корумпованості в тих чи інших сферах суспільства здійснює шведська громадська організація «Інститут проти хабарів», заснована в 1923 році.

Уповноваженим органом у сфері боротьби з корупцією у Нідерландах є Національна Антикорупційна служба – незалежний поліцейський орган у складі Міністерства юстиції. Враховуючи викладене вище, можна зробити висновок, що механізми протидії корупції в зарубіжних країнах принципово не відрізняються. Основна відмінність полягає в підходах та мотивації їхнього застосування. Дослідження міжнародного досвіду запобігання та протидії корупції свідчить про те, що за сучасних умов прояви корупції стали чинниками, що створюють загрозу національній безпеці та демократичному розвитку більшості країн світу, негативно впливають на всі сторони суспільного життя [18, с.349]. Що стосується перспектив подальших

досліджень у цьому напрямі, то вони полягають передусім у з'ясуванні можливостей імплементації основних механізмів протидії політичній корупції у країнах ЄС у відповідну практику України.

ВИСНОВОК

Ефективне запобігання та протидія корупції є однією з найважливіших потреб, які намагається вирішити сучасна українська влада. Питання як боротися з корупцією, вже десятиліттями задають собі наші люди, але ж в тому, що корупція процвітає є також і наша з вами вина.

Проблема запобігання корупції набула не тільки державного, але й світового характеру. Світовий досвід надає можливість порівняти національне законодавство із законодавством провідних країн світу з питання запобігання корупції. У зарубіжних країнах важливе значення займають інститути громадянського суспільства, особливо в процесі контролю за діями влади. Проводиться активна антикорупційна позиція громадян, їхніх громадських об'єднань щодо неприйнятності корупції, як риса ментальності.

Значним кроком уперед у боротьбі з корупцією стало не лише формальне перейменування «хабара» у «неправомірну вигоду», а й зміна його сутності. Серед іншого головною відмінністю неправомірної вигоди від хабара є те, що останній має виключно матеріальний характер, а неправомірна вигода може бути як матеріального, так і нематеріального характеру.

У той же час законодавцем не проведено розмежування між можливими проявами неправомірної вигоди в КК України, в зв'язку з чим, вважаю, що Пленумом Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ мають бути прийняті керівні роз'яснення щодо матеріального та нематеріального характеру неправомірної вигоди з чітким розмежуванням кожного виду неправомірної вигоди один від одного.

Світовий досвід доводить, що позитивних результатів у протидії корупції досягають ті країни, де влада перебуває під сильним тиском опозиції, яка контролює її, що вигідно і самій владі. Однак, за наявності загальних підходів, кожна держава розробляє власні національні механізми протидії корупції з урахуванням менталітету народу, історії, культури, рівня матеріального забезпечення тощо.

Законом від 18.04.2013 року № 221 приведено склади злочинів активного та пасивного хабарництва у відповідність із міжнародними стандартами шляхом встановлення кримінальної відповідальності за обіцянку, прохання або вимагання неправомірної вигоди, прийняття пропозиції або обіцянки неправомірної вигоди, як завершений склад злочину.

Одразу доцільно відзначити, що український законодавець залишив поза увагою визначення поняття «прохання», яким було б доцільно доповнити примітку ст. 354 КК України. Так, у статтях 354, 368, 3683 і 3684 КК України під проханням неправомірної вигоди слід розуміти ввічливе звернення щодо надання неправомірної вигоди з метою вчинення дій або бездіяльності з використанням свого становища, наданих повноважень, влади, службового становища стосовно особи, яка надає неправомірну вигоду.

Кримінальне законодавство України містить одразу декілька визначень поняття «неправомірна вигода», у зв'язку з чим пропоную провести уніфікацію зазначених понять шляхом внесення змін до КК України.

Таким чином, представляється можливість уніфікувати зазначені визначення неправомірної вигоди для всього КК України (без урахування недоліків законодавчої техніки). Однак для подальшого вирішення даної проблеми необхідно Верховній Раді України прийняти закон, який усуне розбіжності між чинними визначеннями неправомірної вигоди в КК України та здійснить уніфікацію зазначеного поняття для всього антикорупційного законодавства відповідно до закону від 14.10.2014 року № 1700-VII.

Таким чином, дослідивши дану тему, зокрема її теоретичні та практичні аспекти, я дійшов певних висновків, а саме що потрібно та внести багатогранні зміни стосовно вдосконалення вітчизняного законодавства.

Очевидною є істина: чим менше даватимуть, тим менше їх братимуть. Інакше кажучи: якщо так багато приймають пропозиції, обіцянки та одержують неправомірні вигоди, отже, їх пропонують, обіцяють та дають. Боротьбу з корупцією потрібно починати з себе, не давайте не пропонуйте неправомірну

вигоду, а краще зверніться за допомогою до правоохоронних органів чи суду. Якщо ж неправомірну вигоду саме ці органи і вимагають, в такому випадку є лише один законний шлях боротьби, це звернення за допомогою до правозахисних організацій, політичних партій та громадських організацій які мають на меті боротьбу з корупцією. Лише, якщо ми будемо діяти разом ми зможемо чогось домогтися!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України. Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.
Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 15.04.2020)
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. № 2341-III. Дата оновлення: 02.04.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 15.04.2020)
3. Виборчий кодекс України від 19.12.2019 № 396-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20> (lfnf pdthytyyz 11.03.2020)
4. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014. №1700-VII. Дата оновлення: 02.04.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення 15.04.2020)
5. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки: Закон України від 14.10.2014. №1699-VII. Дата оновлення: 08.08.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-18> (дата звернення 10.04.2020)
6. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII. Дата оновлення 19.04.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19> (дата звернення 19.04.2020)
7. Про Національну антикорупційну стратегію на 2011-2015 роки: Указ Президента України від 21.10.2011. №1001/2011 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001/2011> (дата звернення 11.04.2020)
8. Про затвердження Порядку проведення електронних аукціонів для продажу об'єктів малої приватизації та визначення додаткових умов продажу: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.05.2018 № 432. Дата оновлення 07.05.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/432-2018-%D0%BF> (дата звернення 10.03.2020)

9. Про судову практику у справах про хабарництво: Постанова Верховного суду України від 26.04.2002 № 5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-02> (дата звернення 09.04.2020)

10. Альошина О. І. Провокація злочину (кримінально-правове дослідження) / О. І. Альошина., 2007. С. 67.

11. Андрушко П.П. Реформа Українського антикорупційного законодавства у світлі міжнародно-правових зобов'язань України. П.П. Андрушко. Атіка 2012р. С.117.

12. Бабаков В. Правові аспекти застосування кримінального законодавства за вчинення корупційних злочинів В. Бабаков, А. Ізтов., Вісник прокуратури. 2013. № 5 (143). С. 99.

13. Гладун О. З. Малозначність кримінальних і адміністративних корупційних правопорушень О. З. Гладун Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2012. № 2. С.112.

14. Грудзур О.М. Зміст поняття «неправомірна вигода» в ст. 160 Кримінального кодексу України, О.М. Грудзур, О.О.Семенюк Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «юридичні науки», 2015. – Випуск 3–2.

15. Дейнека В. Ф. Теоретико-правові засади протидії корупції : науково-аналітична доповідь авторський колектив : В. Ф Дейнека., Кармаліта М. В., Розум О. М., Шавло І. А., Шкуренко Н. Г. Ірпінь: НДІ фінансового права, 2014. С.39.

16. Желік М. Б. Об'єктивна сторона складів злочинів, які полягають у прийнятті пропозиції, обіцянки або одержанні неправомірної вигоди. М.Б. Желік. Науковий вісник Львівського торговельно-економічного університету. Серія юридична. 2017. № 4. С.149.

17. Желік М.Б. Прийняття пропозиції неправомірної вигоди, як ознака об'єктивної сторони складу злочину. Міжнародні та національні правові виміри забезпечення стабільності: М.Б. Желік. Міжнар. наук.-практ. конф. м. Львів,

14–15 квітня 2017 р. Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2017. С.26.

18. Киричко В. М. Кримінальна відповідальність за корупцію В. М. Киричко. Право, 2013. С.424.

19. Косінов С. А. Омбудсмен як інститут контролю за владою С. А. Косінов Теорія і практика правознавства. 2015. № 1. С.12.

20. Мисливий А.В. Пропозиція хабара: злочин чи виявлення умислу? А.В. Мисливий Юридичний вісник України. 2010.№ 1–2.

21. Найдьон Є. М. Загально-правова характеристика фактів одержання неправомірної вигоди посадовими особами державних органів України (на основі діяльності підрозділів податкової міліції Міністерства доходів та зборів України щодо протидії корупції) Є.М. Найдьон, Р.П. Томма, Митна справа. 2013.№5 (89). Ч.2. С. 122–126.)

22. Пономарьова Т.І. Одержання неправомірної вигоди шляхом зловживання довірою: проблеми кваліфікації Т.І. Пономарьова Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції : Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції, 3 квітня 2015 року, м. Харків.: Золота миля, 2015. С.182.

23. Прохоренко О. Я. Протидія корупційним проявам у системі державної служби України (організаційно-правовий аспект) : дис. канд. наук з держ. упр. : О. Я. Прохоренко. 2004.

24. Рибак А. І. Державна політика боротьби з корупцією у Польщі: нормативноінституційний аспект А. І. Рибак Науковий вісник «Гілея». Збірник наукових праць головний редактор В. М. Вашкевич. 2011. Випуск 50. С. 717.

25. Топчій В. В. Публічно-правова протидія корупції : навчальний посібник В. В. Топчій, В. А. Шкелебей, Т. М. Супрун. Ірпінь. УДФС, 2016. С.206.

26. Чернявський С.С. Особливості розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою. С.С

Чернявський., Вакуленко О.Ф., Толочко О.М. та ін. Нац. акад. внутр. справ, 2014. С.67.